

Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης από την οπτική γωνία των καταρτιζόμενων

Αποστόλου Νικόλαος

Εκπαιδευτικός Γερμανικής Γλώσσας, ΔΙΕΚ Σάμου,
nikosapo@aegean.gr

Περίληψη

Η παρουσιαζόμενη έρευνα έχει ως κύριο σκοπό να διερευνήσει τις απόψεις των καταρτιζόμενων σε δημόσια και ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας σχετικά με την υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την περίοδο προσωρινής απαγόρευσης της λειτουργίας τους. Στην έρευνα καταγράφεται ο βαθμός συμμετοχής των καταρτιζόμενων, οι παράγοντες που ώθησαν τους σπουδαστές να λάβουν ενεργά μέρος, τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν, καθώς και τα οφέλη που αποκόμισαν οι σπουδαστές. Όπως προκύπτει από την επεξεργασία των απαντήσεων, ο σημαντικότερος παράγοντας που ώθησε τους καταρτιζόμενους να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία ήταν ο κίνδυνος για απώλεια του διδακτικού εξαμήνου. Τα βασικότερα προβλήματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δυσκολία σύνδεσης στις πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης και η αδυναμία πραγματοποίησης των εργαστηριακών μαθημάτων. Όσον αφορά τα οφέλη που αποκόμισαν οι καταρτιζόμενοι, αναφέρεται κυρίως η διατήρηση της επαφής με την εκπαιδευτική διαδικασία και η εξοικείωση με τις μεθόδους της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: επαγγελματική κατάρτιση, ΙΕΚ, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καταρτιζόμενοι

Εισαγωγή

Οι νέες συνθήκες που προέκυψαν τον Μάρτιο του 2020 λόγω της απαγόρευσης στις εκπαιδευτικές δομές να λειτουργούν με διά ζώσης εκπαίδευση και επικοινωνία, επηρέασε άμεσα και τον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης, με κύριο εκφραστή τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ). Με τη σχετική απόφαση (ΚΥΑ – ΦΕΚ 783 Β’/10-03-2020) προβλέφθηκε η προσωρινή αναστολή της εκπαιδευτικής λειτουργίας των ΙΕΚ στη διά ζώσης μορφή της, λίγες εβδομάδες μετά την έναρξη του διδακτικού εξαμήνου, τα μαθήματα του οποίου είχαν ξεκινήσει στις 17 Φεβρουαρίου 2020. Βάσει των εξελίξεων αυτών, αναστάληκε τόσο η διά ζώσης διδασκαλία των θεωρητικών, μεικτών και εργαστηριακών μαθημάτων σε όλες τις ειδικότητες κατάρτισης, όσο και η Πρακτική Άσκηση των καταρτιζόμενων, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την αποφοίτηση των σπουδαστών και διεξάγεται σε συνεργαζόμενους φορείς ή επιχειρήσεις.

Με την εγκύκλιο Κ1/39156/19-03-2020 του Γενικού Γραμματέα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης προτάθηκε η ενεργοποίηση ψηφιακών εργαλείων και η εφαρμογή της εξ αποστάσεως ασύγχρονης εκπαίδευσης ως το πιο πρόσφορο μέσο, προκειμένου να διατηρήσουν οι σπουδαστές την επαφή τους με την εκπαιδευτική διαδικασία. Συγκεκριμένα, στους εκπαιδευτές των ΙΕΚ προτάθηκε να αναρτούν ανά εβδομάδα εκπαιδευτικό υλικό στις πλατφόρμες ως αντικείμενο μελέτης από τους καταρτιζόμενους. Επίσης, δόθηκε η δυνατότητα για ανάθεση τεστ, ασκήσεων ή σύντομων εργασιών, ώστε να υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ σπουδαστών και εκπαιδευτών. Η χρήση ηλεκτρονικών πλατφόρμων ασύγχρονης εκπαίδευσης, όπως η πλατφόρμα Open eClass, υιοθετείται από τα ΙΕΚ τα τελευταία χρόνια, εξυπηρετώντας κατά κύριο λόγο τον

διαμοιρασμό ηλεκτρονικών σημειώσεων και εκπαιδευτικού υλικού που ετοιμάζουν οι εκπαιδευτές.

Στο πλαίσιο αυτό, βασικός στόχος της παρουσιαζόμενης έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των καταρτιζόμενων σε δημόσια και ιδιωτικά ΙΕΚ σχετικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στις εν λόγω δομές επαγγελματικής κατάρτισης. Η έρευνα στοχεύει να αποτυπώσει τον βαθμό συμμετοχής των καταρτιζόμενων στην όλη διαδικασία, να παρουσιάσει τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι σπουδαστές, αλλά και τους παράγοντες που τους κινητοποίησαν να ανταποκριθούν, καθώς και να καταγράψει τα οφέλη που είχε η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις απαντήσεις των καταρτιζόμενων.

Βιβλιογραφική επισκόπηση

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Παρά το γεγονός ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υπάρχει εδώ και το λιγότερο 100 χρόνια, κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει γίνει εντονότερος ο διάλογος σχετικά με τον τρόπο που αυτή εφαρμόζεται, κυρίως στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Την τελευταία, μάλιστα, δεκαετία αξιοποιείται πιλοτικά τόσο σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσο και σε διάφορα προγράμματα επιμόρφωσης (Σοφός κ.ά., 2015).

Σύμφωνα με τους διάφορους ορισμούς, οι οποίοι έχουν προταθεί στη διεθνή βιβλιογραφία, δύο είναι τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εκπαίδευσης από απόσταση: πρώτο χαρακτηριστικό είναι αυτό της φυσικής απόστασης που υφίσταται μεταξύ όλων των συμμετεχόντων, συμπεριλαμβανομένου και του εκπαιδευτή και δεύτερο στοιχείο αυτό της ιδιαίτερης μορφής και δομής που χαρακτηρίζει το διδακτικό ή επιμορφωτικό υλικό (Keegan, 2001).

Σε μια προσπάθεια εξειδίκευσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και μετά από συγκριτική μελέτη σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς που εφαρμόζαν τη συγκεκριμένη μεθοδολογία, ο Keegan (2001) κατέληξε στη διατύπωση έξι βασικών χαρακτηριστικών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση:

- Μεταξύ σπουδαστή και εκπαιδευτή υφίσταται φυσική απόσταση, καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το στοιχείο αυτό διαφοροποιεί την εξ αποστάσεως από τη συμβατική εκπαίδευση που διεξάγεται μέσα στην τάξη.
- Ο εκπαιδευτικός οργανισμός έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, αφού σχεδιάζει, οργανώνει και προετοιμάζει το διδακτικό υλικό. Ταυτόχρονα όμως αναλαμβάνει και την υποστήριξη των σπουδαστών.
- Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προϋποθέτει, την ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού οργανισμού που σχεδιάζει το εκπαιδευτικό υλικό και την υποστήριξη στον σπουδαστή. Με αυτό τον τρόπο διαφοροποιείται από τα προγράμματα αυτοδιδασκαλίας ή προσωπικής μελέτης.
- Κατά την εκπαίδευση από απόσταση χρησιμοποιούνται τεχνικά μέσα για τη μεταφορά του εκπαιδευτικού περιεχόμενου, καθώς και για τη σύνδεση ανάμεσα στον διδάσκοντα και τον σπουδαστή.
- Σημαντικό χαρακτηριστικό αποτελεί η δυνατότητα αμφίδρομης επικοινωνίας, ώστε οι σπουδαστές να συμμετέχουν στον τεχνολογικά υποστηριζόμενο διάλογο. Αυτός ο τρόπος αξιοποίησης της τεχνολογίας διαφέρει από τη δια ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία, κατά την οποία η τεχνολογία εξυπηρετεί άλλες λειτουργίες.
- Κατά την εκπαιδευτική διαδικασία απουσιάζει ως επί το πλείστον η λειτουργία της ομάδας, ενώ χρησιμοποιούνται πιο εξατομικευμένες μορφές διδασκαλίας. Ωστόσο, δεν αποκλείεται η δυνατότητα ομαδικών συναντήσεων, οι οποίες λαμβάνουν χώρα διά ζώσης ή με την χρήση της τεχνολογίας.

Σύμφωνα με τον Μουζάκη (2006), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μέθοδος διδασκαλίας και μάθησης αφορά ένα οργανωμένο σύνολο από μέσα και διαδικασίες. Το σύνολο αυτό περιλαμβάνει τις διδακτικές μεθόδους, την επικοινωνία ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους, την υποστήριξη και αξιολόγηση των εκπαιδευόμενων, καθώς και το εκπαιδευτικό υλικό ως το κύριο μέσο που καθιστά δυνατή την επαφή των εκπαιδευόμενων με το εκπαιδευτικό περιεχόμενο.

Σε σχέση με τον τρόπο που οργανώνεται, η εκπαίδευση από απόσταση διακρίνεται συνήθως σε κύρια και συμπληρωματική μέθοδο εκπαίδευσης (Σοφός κ.ά., 2015). Ως κύρια και αυτοδύναμη μέθοδος διδασκαλίας, μπορεί να εφαρμοστεί από έναν εκπαιδευτικό οργανισμό, ώστε εκπαιδευόμενοι που κατοικούν σε γεωγραφικά απομακρυσμένες περιοχές ή άτομα με διάφορες υποχρεώσεις, να μπορούν ισότιμα να λάβουν μέρος στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μία τέτοια δυνατότητα δίνει στον εκπαιδευτικό οργανισμό την ευκαιρία να διευρύνει τα εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχει και, με μικρό σχετικά κόστος, να αυξήσει το δυναμικό του.

Συμπληρωματικά προς τη διά ζώσης εκπαίδευση μπορεί να χρησιμοποιηθεί η εκπαίδευση από απόσταση, προκειμένου να καλύψει τη διδασκαλία μαθημάτων που δεν υπάρχουν στο ωρολόγιο πρόγραμμα του συμβατικού σχολείου ή με στόχο να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες μαθητών που χρήζουν ενισχυτικής διδασκαλίας. Επίσης, μπορεί να βοηθήσει στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που έχουν οι χαρισματικοί μαθητές (Σοφός κ.ά., 2015).

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, η φυσική απόσταση ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο δεν συνιστά πλέον ούτε εμπόδιο, ούτε καθοριστικό παράγοντα για μια επιτυχή έκβαση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Με την ποικιλία που συναντάμε πλέον στα μέσα εκπαίδευσης και τον πλουραλισμό που χαρακτηρίζει τις αρχές μάθησης και διδασκαλίας, η έννοια της απόστασης αντικαθίσταται και εμπλουτίζεται (Λιοναράκης, 2001). Άλλωστε, όλα τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή ενός μοντέλου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έχουν τα χαρακτηριστικά της ευελιξίας, της πολυμορφικότητας, του μαθητοκεντρισμού, της μετρησιμότητας και της διευκόλυνσης (Λιοναράκης, 2006). Συνεπώς, το στοιχείο που αποτελεί προϋπόθεση για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η νέα παιδαγωγική διάσταση της πολυμορφικότητας. Με βάση αυτήν την πολυμορφικότητα, το μέσον προκρίνεται ως εργαλείο μετάδοσης και επεξεργασίας της γνώσης (Λιοναράκης, 2001).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης

Σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο για την αναβάθμιση της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης (Ν. 4186/2013) προβλέπεται στο πλαίσιο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης η λειτουργία των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEK). Σκοπός των IEK είναι να παρέχουν υπηρεσίες αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης σε αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και σε αποφοίτους Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014).

Με τον προαναφερθέντα νόμο επιχειρείται το άνοιγμα του χώρου της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προς τους νέους και κάθε ενδιαφερόμενο, παρόλα αυτά υπάρχουν ακόμα αρκετά που πρέπει να γίνουν, προκειμένου η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση να καταστεί πιο ελκυστική. Ανάμεσα σε αυτά συγκαταλέγονται η πιο στενή σύνδεση της κατάρτισης με την αγορά εργασίας, η επίτευξη ευρύτερης συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και η ενίσχυση της αυτονομίας των εκπαιδευτικών δομών. Ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία που πρέπει επίσης να προσεχθούν είναι η βελτίωση της ποιότητας εκπαίδευσης και κατάρτισης και η παροχή των κατάλληλων κινήτρων, ώστε να προσελκυστούν περισσότεροι νέοι άνθρωποι στον χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. (Ioannidou & Stavrou, 2013).

Όσον αφορά την οργάνωση και τη λειτουργία των δημόσιων και ιδιωτικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ανά έτος κατάρτισης εγκρίνονται οι ειδικότητες κατάρτισης που πρόκειται

να λειτουργήσουν. Κατά τη διαδικασία έγκρισης λαμβάνονται υπόψη οι προτάσεις των τοπικών ΙΕΚ και άλλων σχετικών φορέων και κοινωνικών εταίρων, σύμφωνα πάντα με τη σχετική ζήτηση, τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μελλοντικών καταρτιζόμενων και τις ανάγκες σε εξειδικευμένο προσωπικό που υφίστανται στις τοπικές αγορές εργασίας. Τα προγράμματα σπουδών των ειδικοτήτων που προσφέρονται στα ΙΕΚ του Υπουργείου Παιδείας εποπτεύονται και αυτά από τη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης. Τα προγράμματα σπουδών είναι δυνατό να συνδέονται με την απονομή πιστωτικών μονάδων στους καταρτιζόμενους, σύμφωνα με το σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων που ισχύει στην Ευρώπη για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (Cedefop, 2014). Η πιστοποίηση των προσόντων των αποφοίτων των ΙΕΚ, προκειμένου να τους απονεμηθεί το Δίπλωμα Επαγγελματικής Κατάρτισης ανήκει στην αρμοδιότητα του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), ο οποίος έχει και την ευθύνη για τη διεξαγωγή των σχετικών εξετάσεων πιστοποίησης.

Αναφορικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης, τα ΙΕΚ χρησιμοποιούν τα τελευταία χρόνια ηλεκτρονικές πλατφόρμες τηλεκπαίδευσης, όπως το Open eClass ή το Moodle, οι οποίες αξιοποιούνται για ασύγχρονη εκπαίδευση και χρησιμεύουν κυρίως για τον διαμοιρασμό του διδακτικού υλικού, το οποίο ετοιμάζεται από τους εκπαιδευτές, ή για την ανάθεση εργασιών στους καταρτιζόμενους.

Ευρεία χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα υιοθετήθηκε με την έκδοση της εγκυκλίου Κ1/39156/19-03-2020 της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης, με την οποία καθορίστηκε η εφαρμογή της ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα ΙΕΚ. Για την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρότασης αξιοποιήθηκαν οι πλατφόρμες τηλεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών δομών, στις οποίες οι εκπαιδευτές είχαν τη δυνατότητα να αναρτούν το εκπαιδευτικό υλικό κάθε εβδομάδας, συνοδευόμενο από σχετικές ασκήσεις, κουίζ ή εργασίες, ώστε να εξασφαλιστεί ο αμφίδρομος χαρακτήρας της επικοινωνίας και να υπάρχει η αναγκαία αλληλεπίδραση ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους σπουδαστές.

Μεθοδολογία

Σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα σκοπεύει κατά κύριο λόγο να διερευνήσει τις απόψεις των καταρτιζόμενων σε δημόσια και ιδιωτικά ΙΕΚ σχετικά με τη συμμετοχή τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά το διάστημα απαγόρευσης της διά ζώσης εκπαιδευτικής λειτουργίας των εν λόγω δομών από τον Μάρτιο έως τον Μάιο του 2020.

Αναφορικά με τους επιμέρους στόχους της διεξαχθείσας έρευνας, αυτοί έγκεινται στην καταγραφή των παραγόντων που διευκόλυναν τη συμμετοχή των σπουδαστών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς και στη διερεύνηση του βαθμού συμμετοχής των καταρτιζόμενων. Επιπλέον, η έρευνα αποσκοπεί στο να αναδείξει τα εμπόδια που εμφανίστηκαν, αλλά και τα οφέλη που αποκόμισαν από την όλη διαδικασία οι καταρτιζόμενοι, σύμφωνα με τις απαντήσεις των ιδίων.

Ερευνητικά ερωτήματα

Με στόχο να επιτευχθούν οι επιμέρους στόχοι της παρούσας έρευνας, διερευνήθηκαν οι απόψεις καταρτιζόμενων, οι οποίοι φοιτούν σε δημόσια και ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης. Στην έρευνα που διεξήχθη οι σπουδαστές των ΙΕΚ παρείχαν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο υλοποίησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης.

Κατά τον σχεδιασμό της έρευνας προέκυψαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία εξειδικεύονται στα εξής:

- Ποιοι παράγοντες επηρέασαν θετικά την συμμετοχή των καταρτιζόμενων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση;
- Υπήρξε μεταβολή στον βαθμό συμμετοχής των καταρτιζόμενων καθώς περνούσαν οι εβδομάδες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αν ναι, γιατί;
- Οι καταρτιζόμενοι συνάντησαν εμπόδια κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης; Αν ναι, ποια ήταν αυτά;
- Οι καταρτιζόμενοι αποκόμισαν οφέλη από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση; Αν ναι, ποια ήταν αυτά;

Δείγμα

Ο πληθυσμός της παρούσας έρευνας αποτελείται από ενήλικες καταρτιζόμενους σε δημόσια και ιδιωτικά ΙΕΚ που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας, άνδρες και γυναίκες, ανεξαρτήτως ειδικότητας κατάρτισης. Το δείγμα της διεξαχθείσας έρευνας προέκυψε τυχαία, καθώς ο σύνδεσμος του διαδικτυακού ερωτηματολογίου στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού μηνύματος σε 130 τυχαίους σπουδαστές, οι οποίοι φοιτούν σε διάφορες ειδικότητες και διαφορετικά ΙΕΚ ανά την Ελλάδα. Το ερωτηματολόγιο προωθήθηκε στους καταρτιζόμενους μέσω του ερευνητή και μέσω εκπαιδευτών που δίδασκαν στα ΙΕΚ κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Από τους 130 σπουδαστές, στους οποίους στάλθηκε το ερωτηματολόγιο, απάντησαν τελικά 95 καταρτιζόμενοι, από τους οποίους 72 σπουδάζουν σε δημόσια και 23 σε ιδιωτικά ΙΕΚ, υποβάλλοντας ηλεκτρονικά τις απαντήσεις τους.

Ερευνητικά εργαλεία

Προκειμένου να συλλεχθούν τα απαραίτητα δεδομένα για την παρουσιαζόμενη έρευνα, επιλέχθηκε ως ερευνητικό εργαλείο η σύνταξη ενός διαδικτυακού ερωτηματολογίου. Ο σύνδεσμος του ερωτηματολογίου στάλθηκε με ηλεκτρονικό μήνυμα στο δείγμα της έρευνας, ενώ για τον σχεδιασμό και τη σύνταξη των ερωτήσεων αξιοποιήθηκε το λογισμικό Google Forms.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας είναι δομημένο σε τρία μέρη: το πρώτο μέρος περιλαμβάνει έναν σχετικό τίτλο και ένα ενημερωτικό σημείωμα προς τους συμμετέχοντες στην έρευνα, στο οποίο αναφέρονται ο σκοπός της έρευνας, ο προβλεπόμενος χρόνος συμπλήρωσης και τα στοιχεία επικοινωνίας του ερευνητή.

Στο δεύτερο μέρος καταγράφονται τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων. Οι 55 από τους 95 συμμετέχοντες στην έρευνα είναι άνδρες και οι 40 γυναίκες. Οι περισσότεροι από αυτούς, 55 από τους 95, ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 20 έως 30 ετών, 9 καταρτιζόμενοι έχουν πρόσφατα αποφοιτήσει από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και είναι ηλικίας 18 έως 20 ετών, 23 από τους συμμετέχοντες είναι μεταξύ 30 και 40 ετών και 8 από αυτούς είναι μεταξύ 40 και 50 ετών. Από τους καταρτιζόμενους που πήραν μέρος στην έρευνα, οι 32 ήταν άνεργοι κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, 22 εργάζονταν με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, ενώ 21 ήταν εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης. 20 καταρτιζόμενοι δηλώνουν επίσης αυτοαπασχολούμενοι. Αναφορικά με την ειδικότητα κατάρτισης στο ΙΕΚ, αναφέρονται από τους συμμετέχοντες 17 διαφορετικές ειδικότητες, με τους περισσότερους να δηλώνουν ότι καταρτίζονται στις ειδικότητες «Τεχνικός Μαγειρικής Τέχνης- Αρχιμάγειρας», «Στέλεχος Διοίκησης και Οικονομίας» και «Βοηθός Φαρμακείου».

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου ακολουθούν οι ερωτήσεις προς τους καταρτιζόμενους αναφορικά με τη συμμετοχή τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα ΙΕΚ. Περιλαμβάνονται συνολικά δώδεκα ερωτήσεις: στην πρώτη από αυτές έπρεπε οι συμμετέχοντες να αναφέρουν τους παράγοντες που επηρέασαν θετικά τη συμμετοχή τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες καλούνταν να απαντήσουν αν συμμετείχαν ενεργά σε καθεμία από τις έξι εβδομάδες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σε περίπτωση που η συμμετοχή τους είχε μειωθεί στην πορεία εφαρμογής της τηλεκατάρτισης, μπορούσαν να επιλέξουν ανάμεσα στις προτεινόμενες αιτίες μείωσης της συμμετοχής ή να αναφέρουν κάποιον προσωπικό τους λόγο που απείχαν. Στην επόμενη ερώτηση οι συμμετέχοντες καλούνταν να αναφέρουν αν αντιμετώπισαν προβλήματα και

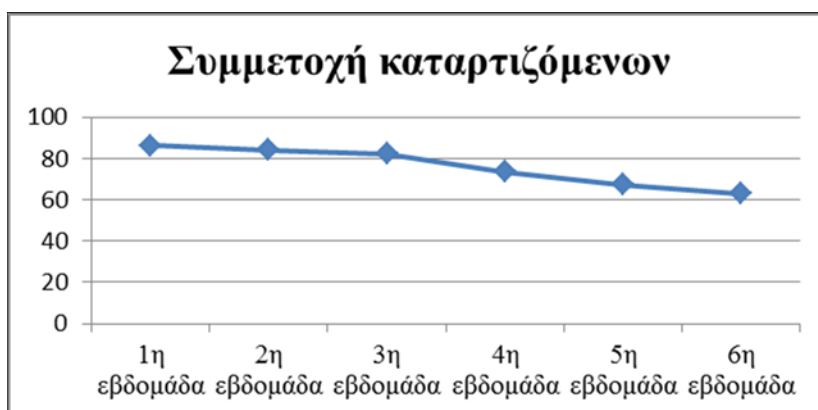
εμπόδια κατά τη συμμετοχή τους στην τηλεκπαίδευση και ποια ήταν αυτά και στην τελευταία να κάνουν μια γενική αποτίμηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αναφέροντας τα οφέλη που αποκόμισαν. Σε όλες τις ερωτήσεις οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε προτεινόμενες από τον ερευνητή επιλογές, έχοντας την ευχέρεια να επιλέξουν πολλαπλές απαντήσεις, καθώς και να προσθέσουν περαιτέρω προσωπικές τους απαντήσεις.

Για την επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν από το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό Microsoft Excel 2010 Professional. Με το ίδιο εργαλείο σχεδιάστηκαν και τα αντίστοιχα γραφήματα που παρουσιάζονται παρακάτω. Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων αναλύονται στη συνέχεια.

Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Βαθμός συμμετοχής των καταρτιζόμενων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, η συμμετοχή τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα δημόσια και ιδιωτικά ΙΕΚ κυμάνθηκε σε υψηλά επίπεδα κατά τις πρώτες εβδομάδες υλοποίησής της. Συγκεκριμένα, την πρώτη εβδομάδα συμμετείχε ενεργά το 86,3%, την δεύτερη εβδομάδα το 84,2% και την τρίτη εβδομάδα το 82,1% των καταρτιζόμενων. Κατά τη φάση διεξαγωγής, οι καταρτιζόμενοι μελετούσαν αυτόνομα το διδακτικό υλικό, απαντούσαν σε σύντομες ασκήσεις-κουίζ ή εκπονούσαν σύντομες εργασίες. Κατά την τέταρτη εβδομάδα το ποσοστό συμμετοχής μειώθηκε στο 73,6%, ενώ η μείωση αυτή συνεχίστηκε και τις επόμενες εβδομάδες και κυμάνθηκε στο 67,3% και 63,1% αντιστοίχως (Σχήμα 1).

Σχήμα 1: Βαθμός συμμετοχής των καταρτιζόμενων

Αιτίες μείωσης του βαθμού συμμετοχής

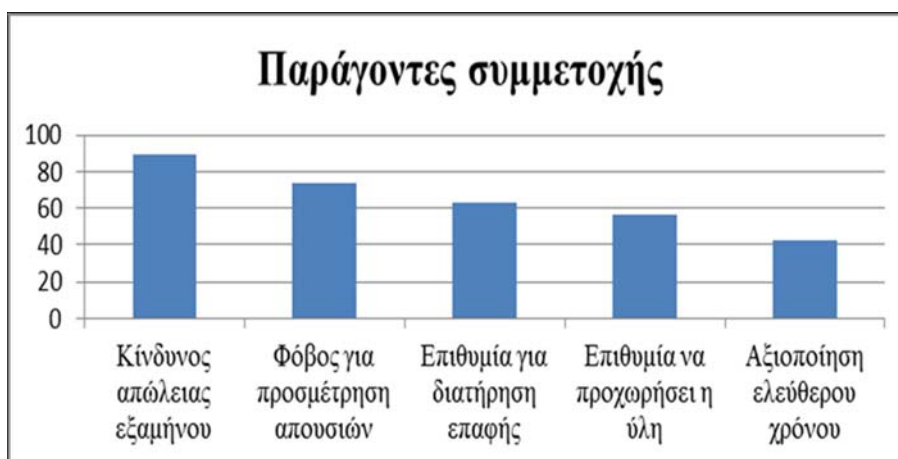
Οι καταρτιζόμενοι, των οποίων η συμμετοχή μειώθηκε κατά τις τρεις τελευταίες εβδομάδες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, κλήθηκαν στη συνέχεια να αναφέρουν πιθανές αιτίες για τη συμπεριφορά τους αυτή. Οι περισσότεροι από αυτούς, με ποσοστό 61,2%, αναφέρουν ως σημαντικότερη αιτία την κόπωση από τις συνεχόμενες εβδομάδες τηλεκπαίδευσης. Πολλοί καταρτιζόμενοι (58,8%) επισημαίνουν τη μείωση του ενδιαφέροντός τους ως αιτία, ενώ 44% θεωρεί ότι η συμμετοχή μειώθηκε λόγω της άσχημης ψυχολογικής τους κατάστασης. Επίσης, το 40,2% αναφέρει τη διακοπή λόγω του Πάσχα ως μία από τις αιτίες, για τις οποίες παρατηρήθηκε πτώση στον βαθμό συμμετοχής στην τηλεκπαίδευση (Σχήμα 2).

Σχήμα 2: Αιτίες μείωσης του βαθμού συμμετοχής

Παράγοντες συμμετοχής των καταρτιζόμενων

Οι καταρτιζόμενοι απάντησαν στη μεγάλη τους πλειοψηφία (89,4%) ότι συμμετείχαν εξαρχής ενεργά στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση για να εξαλειφθεί ο κίνδυνος απώλειας του διδακτικού εξαμήνου. Πολλοί επίσης, σε ποσοστό 73,6%, εξέφρασαν τον φόβο ότι θα προσμετρηθούν απουσίες σε περίπτωση που δεν καταθέσουν τις απαιτούμενες ασκήσεις, εκπαιδευτικά κουίζ ή εργασίες που απαιτούνταν ανά εβδομάδα εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σημαντικό μέρος των συμμετεχόντων στην έρευνα (63,1%) δήλωσαν ότι τους ώθησε η ανάγκη και η επιθυμία τους για διατήρηση της επαφής με την εκπαιδευτική διαδικασία, τους εκπαιδευτές και τους υπόλοιπους σπουδαστές. Λιγότεροι, ωστόσο πάνω από τους μισούς με ποσοστό 56,5%, θεώρησαν ως σημαντικό παράγοντα συμμετοχής την επιθυμία τους να προχωρήσουν στην ύλη του εξαμήνου κατάρτισης. Επίσης, το 42,1% είδε την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα ΙΕΚ ως έναν πρόσφορο τρόπο για αξιοποίηση του αυξημένου ελεύθερου χρόνου κατά την περίοδο απαγόρευσης της διά ζώσης εκπαιδευτικής λειτουργίας (Σχήμα 3).

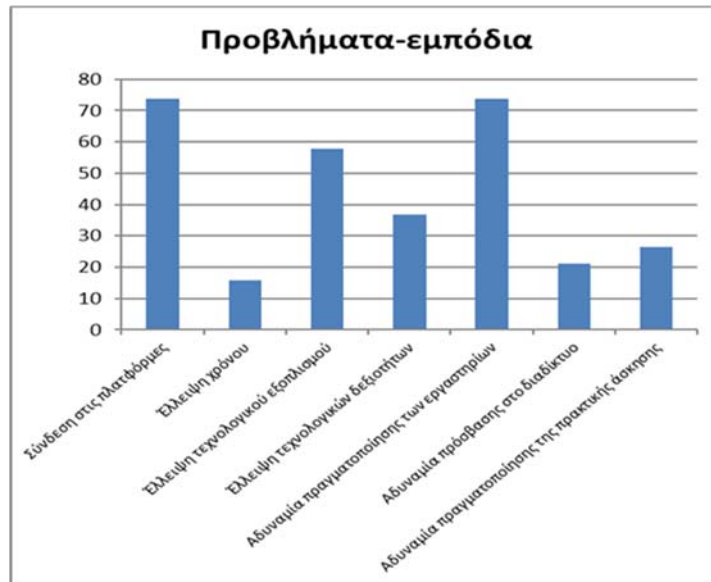

Σχήμα 3: Παράγοντες συμμετοχής των καταρτιζόμενων

Προβλήματα και εμπόδια στη συμμετοχή

Τα δύο πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι καταρτιζόμενοι κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ήταν η σύνδεση στις πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης και η αδυναμία πραγματοποίησης των περισσότερων εργαστηριακών μαθημάτων, κάτι που επισημαίνεται από το 73,6% των συμμετεχόντων στην έρευνα. Το 57,9% επισημαίνει επίσης την έλλειψη του απαραίτητου τεχνολογικού εξοπλισμού από την πλευρά των σπουδαστών. Ακολούθως

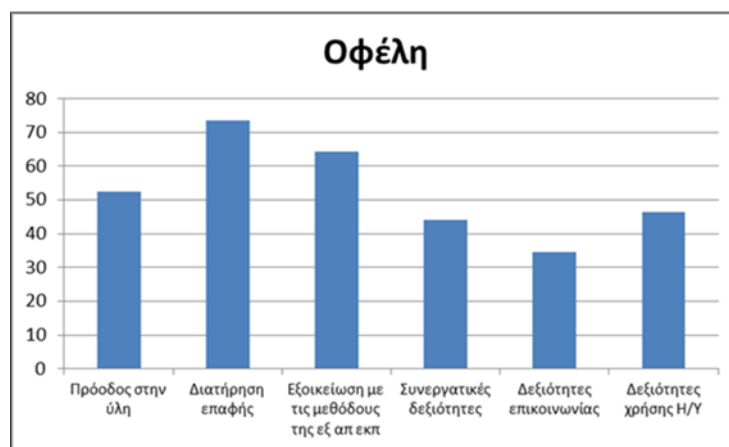
αναφέρεται σε ποσοστό 36,8% η έλλειψη τεχνολογικών δεξιοτήτων, ενώ ως ένα πρόβλημα κατά την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αναφέρεται και η αδυναμία πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης (26,3%). Ως λιγότερο σημαντικά εμπόδια επισημαίνονται η αδυναμία πρόσβασης στο διαδίκτυο με ποσοστό 21%, καθώς και η έλλειψη διαθέσιμου χρόνου με 15,8% (Σχήμα 4).

Σχήμα 4: Προβλήματα και εμπόδια που παρουσιάστηκαν

Οφέλη από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση για τους σπουδαστές

Αναφορικά με τα οφέλη που αποκόμισαν οι σπουδαστές των ΙΕΚ από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αναφέρεται από τους περισσότερους ως το σημαντικότερο όφελος η διατήρηση της επαφής τους με την εκπαιδευτική διαδικασία (73,6%). Σημαντικό ποσοστό των κατάρτιζόμενων (64,2%) επισημαίνει τη σημασία της εξοικείωσής του με τις μεθόδους της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και 52,6% τονίζει το γεγονός ότι κατέστη δυνατό να προχωρήσει η διδακτέα ύλη του εξαμήνου. Το 46,3% των συμμετεχόντων στην έρευνα αναφέρει ότι απέκτησε δεξιότητες χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των συστημάτων τηλεκαίτευσης και 44,2% ότι βελτίωσε τις συνεργατικές του δεξιότητες. Επίσης, σε ποσοστό 34,7%, οι κατάρτιζόμενοι θεωρούν ότι ενισχύθηκαν οι επικοινωνιακές δεξιότητές τους (Σχήμα 5).

Σχήμα 5: Οφέλη από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Συζήτηση

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις απόψεις των καταρτιζόμενων στα ΙΕΚ του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με την υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά το χρονικό διάστημα απαγόρευσης της διά ζώσης εκπαιδευτικής λειτουργίας. Μελετώντας τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούμε να καταλήξουμε σε χρήσιμες διαπιστώσεις σχετικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης. Αν και η παρούσα έρευνα αποτελεί μία από τις πρώτες που διεξάγονται και αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα, τα αποτελέσματά της συγκλίνουν εν μέρει με τα αποτελέσματα ανάλογων ερευνών με θέμα την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, κυρίως όσον αφορά τα εμπόδια που συναντούν οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Στα προβλήματα που συνάντησαν οι καταρτιζόμενοι κατά την εκπαίδευσή τους από απόσταση συγκαταλέγονται κατά κύριο λόγο οι δυσκολίες σύνδεσης στις πλατφόρμες που χρησιμοποιούν τα ΙΕΚ και η αδυναμία πραγματοποίησης των εργαστηριακών μαθημάτων. Συναφή προβλήματα αναφέρονται και σε έρευνες, όπως αυτή των Fatoni et al. (2020). Άλλες δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι σπουδαστές σχετίζονται με την έλλειψη του απαραίτητου εξοπλισμού ή δεξιοτήτων χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων. Παρόμοια εμπόδια που σχετίζονται με την χρήση της τεχνολογίας επισημαίνονται και στη βιβλιογραφική επισκόπηση των Kara et al. (2019), ενώ πρακτικά προβλήματα επικοινωνίας αναφέρονται ως εμπόδια στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και στην έρευνα της Σαρρή (2017). Η αναβάθμιση των συστημάτων τηλεκπαίδευσης και του υποστηρικτικού τεχνολογικού εξοπλισμού που χρησιμοποιείται για τα ΙΕΚ θα μπορούσε να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των τεχνολογικών δυσκολιών, ενώ ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα σχετικά με την χρήση του διαδικτύου και των συστημάτων τηλεκπαίδευσης θα μπορούσε να συνδράμει τους καταρτιζόμενους που δεν είναι εξοικειωμένοι με την τεχνολογία. Επίσης, θα μπορούσαν να προταθούν συγκεκριμένες εναλλακτικές λύσεις και να αναδειχθούν καλές πρακτικές, με στόχο να γίνει εφικτή η αποτελεσματική διεξαγωγή των εργαστηριακών μαθημάτων από απόσταση.

Παρά τα εμπόδια που αναφέρθηκαν, οι καταρτιζόμενοι αποτιμούν την εμπειρία τους από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση θετικά, αναφέροντας ότι προέκυψαν σημαντικά παιδαγωγικά οφέλη από αυτή, με σημαντικότερα τη διατήρηση της επαφής τους με την εκπαιδευτική διαδικασία και την εξοικείωσή τους με την εκπαίδευση από απόσταση και τις μεθόδους της. Ιδιαίτερα το όφελος της εξοικείωσης με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης θεωρείται πολύ σημαντικό, καθώς η έλλειψή της αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται από απόσταση (Pozdnyakova & Pozdnyakov, 2017). Μία καλύτερη οργάνωση και υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα ΙΕΚ, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες του χώρου της επαγγελματικής κατάρτισης και τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων θα μπορούσε να μεγιστοποιήσει τα παιδαγωγικά οφέλη και να συντελέσει στον περιορισμό των δυσκολιών που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες στην έρευνα.

Συμπεράσματα

Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα συμπεραίνουμε ότι η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έτυχε ευρείας αποδοχής από τους καταρτιζόμενους των δημόσιων και ιδιωτικών ΙΕΚ του Υπουργείου Παιδείας. Ωστόσο, αν και το ποσοστό συμμετοχής κατά τις τρεις πρώτες εβδομάδες εφαρμογής ήταν αρκετά υψηλό, στη συνέχεια μειώθηκε σημαντικά μέχρι που έφτασε στο 63,1% κατά την έκτη και τελευταία εβδομάδα υλοποίησης της τηλεκπαίδευσης. Ως σημαντικότερες αιτίες για το παρατηρούμενο αυτό φαινόμενο αναφέρονται κατά κύριο λόγο η κόπωση των σπουδαστών από τις συνεχόμενες εβδομάδες τηλεκπαίδευσης και η μείωση του ενδιαφέροντός τους. Αρνητικά φαίνεται να επέδρασε επίσης η κακή ψυχολογική κατάσταση ορισμένων καταρτιζόμενων και η διακοπή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την περίοδο του Πάσχα. Οι σπουδαστές ανταποκρίθηκαν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση λόγω κυρίως του ενδεχόμενου κινδύνου

να χαθεί το διδακτικό εξάμηνο ή επειδή φοβήθηκαν ότι, σε περίπτωση μη συμμετοχής τους, θα καταχωρηθούν απουσίες και θα έχουν πρόβλημα με τη φοίτησή τους. Πολλοί από τους καταρτιζόμενους θέλησαν μέσω της τηλεκπαίδευσης να διατηρήσουν την επαφή τους με τις σπουδές τους και να προχωρήσουν παρακάτω στην ύλη των μαθημάτων.

Στο προσεχές μέλλον θα μπορούσε να ακολουθήσει μία ανάλογη ερευνητική προσπάθεια, με στόχο να διερευνηθούν οι εμπειρίες των διοικήσεων των ΙΕΚ του Υπουργείου Παιδείας, καθώς και των εκπαιδευτών που εφάρμοσαν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, προκειμένου να διαπιστωθεί αν αυτές συνάδουν με τις απόψεις των καταρτιζόμενων. Από μία τέτοια έρευνα θα μπορούσαν να εξαχθούν σημαντικά συμπεράσματα για την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην πράξη και να προκύψουν χρήσιμες προτάσεις από τις διοικήσεις των εκπαιδευτικών δομών και τους εκπαιδευτές που θα συμβάλλουν στην καλύτερη οργάνωση και υλοποίηση ανάλογων προσπαθειών στο μέλλον.

Αναφορές

Cedefop (2014). *Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα-Συνοπτική περιγραφή*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανακτήθηκε στις 04 Δεκεμβρίου 2020, από: https://www.cedefop.europa.eu/files/4130_el.pdf

Fatoni, Arifiati, N., Nurkayati, E., Nurdiawati, E., Fidziah, Pamungkas, G., Adha, S., Irawan, Purwanto, A., Julyanto, O. & Azizi, E. (2020). University students online learning system during Covid-19 pandemic: Advantages, constraints and solutions. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(7):570-576.

Ioannidou, A., Stavrou, S. (2013). *Reformperspektiven der Berufsbildung in Griechenland*. Berlin: Friedrich Ebert Foundation. Retrieved December 04, 2020, from: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/10251.pdf>.

Kara, M., Erdoğan, F., Kokos, M. & Cagiltay, K. (2019). Challenges Faced by Adult Learners in Online Distance Education: A Literature Review. *Open Praxis*, 11.

Keegan, D., (2001). *Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Pozdnyakova, O., Pozdnyakov, A. (2017). Adult Students' Problems in the Distance Learning. *Procedia Engineering*. 178. 243-248.

Καρατζογιάννης Σ., Πανταζή, Σ. (2014). *Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα. Αδυναμίες, δυνατότητες και προοπτικές*. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ. Ανακτήθηκε στις 04 Δεκεμβρίου 2020, από: https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2018/10/meleti_eppagelmatiki_ekpaideusi.pdf

Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση: προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού, στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.) *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Αθήνα: Προπομπός.

Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης, στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.) *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης*, (σελίδες 7-41). Αθήνα: Προπομπός.

Μουζάκης, Χ. (2006). *Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην εκπαίδευση ενηλίκων - Παραδείγματα και περιπτώσεις εφαρμογής*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων. Ανακτήθηκε στις 04 Δεκεμβρίου 2020, από: <http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/790>

Σαρρή, Ε. (2017). *Δυσκολίες και εμπόδια στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Μεταπτυχιακή εργασία)*. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος. Ανακτήθηκε στις 15 Ιανουαρίου 2021, από: <https://hellanicus.lib.aegean.gr/handle/11610/18095>

Σοφός, Α., Κώστας, Α., Παράσχου, Β. (2015). *Online εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Από τη θεωρία στην πράξη*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε στις 04 Δεκεμβρίου 2020, από:

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/182/8/whole_book_final_pdf.pdf